

قرائت شهروندان شهر ایوان [۱]

از مفهوم حقوق شهروندی [۲]

(صص: ۷-۲۶)

سید محمود نجاتی حسینی*

میثم قدسی**

چکیده

حقوق شهروندی آمیخته‌ای از وظایف و مسئولیت‌های شهروندان در قبال یکدیگر، شهر و دولت (قوای حاکم)؛ حقوق و امتیازاتی که وظیفه تأمین آن بر عهده ی دولت یا قوای حاکم است. مفهوم حقوق شهروندی یکی از عوامل مهم در توسعه ی اجتماعی و رفاه اجتماعی است. هدف این پژوهش قرائت شهروندان شهر ایوان از مفهوم حقوق شهروندی است. روش‌شناسی پژوهش حاضر کیفی است. جهت جمع‌آوری اطلاعات از نمونه‌گیری سهمیه‌ای و مصاحبه ی متمرکز (گروه کانونی) استفاده گردیده است. این پژوهش روی ۵۰ نفر از شهروندان شهر ایوان انجام شد. شهروندان به پنج گروه ده‌نفره ی دانش‌آموزی، دانشجویی، کارمندان، متخصصان، بازاریان و کسبه تفکیک شدند و از هر گروه مصاحبه ی عمیق به عمل آمد؛ نتایج مصاحبه‌ها، ضبط، و به متن تبدیل و تحلیل شدند. نتایج نشان می‌دهد که در مجموع آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی کم است. این مسأله ناشی از اعتماد و مشارکت اندک شهروندان از یک سو، و فعالیت کم در ارائه ی آموزش حقوق شهروندی به شهروندان از سوی دیگر، می‌باشد. هم‌چنین، در مصاحبه‌های انجام‌شده تقریباً بیشتر مصاحبه‌شوندگان به آموزش حقوق شهروندی توجه نشان داده‌اند؛ و این آموزش را به طور گسترده در بین تمام اقشار جامعه لازم دانسته‌اند. بنابراین، فرایند آموزش باید به صورت گسترده و فراگیر از طرف نهادهای ذی‌ربط مانند آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، صدا و سیما و مطبوعات انجام شود. در مورد التزام به حقوق شهروندی، مصاحبه شونده‌گان دیدی انتقادی نسبت به دولت دارند. در این زمینه به مواردی مثل پارتی بازی و رشوه خواری اشاره می‌کنند که منجر به فساد اداری و تضییع حقوق شهروندان می‌شود.

کلمات کلیدی: آموزش حقوق شهروندی، آگاهی از حقوق شهروندی، التزام به حقوق شهروندی، مشارکت، گروه کانونی

مقدمه (بیان مسأله و اهمیت موضوع)

«شهروندی به عنوان یک پدیده ی اجتماعی مدرن از مؤلفه‌های محوری نظام‌های سیاسی دموکراتیک و شاخصی برای نشان دادن تحقق دموکراسی در یک جامعه ی مدرن است» (توسلی و نجاتی حسینی، ۱۳۸۳: ۳۲). در چند دهه ی اخیر حقوق شهروندی به یکی از پیچیده ترین مسائل سیاسی و اجتماعی تبدیل شده و توجه متفکران و سیاستمداران زیادی را به خود جلب کرده است. «جایگاه حقوق برای حل موفقیت آمیز مسائل مهم حکومتداری؛ یعنی نیاز به توزیع عادلانه ی منابع و حفظ نظم بسیار حیاتی بوده و نقش مهمی را در حل برخوردهای اجتماعی ایفا کرده است؛ چرا که رعایت حقوق شهروندی منوط به شناسایی این حقوق در جامعه، چگونگی عمل به آنها و نحوه ی ضمانت اجرایی آنهاست که خود عاملی مهم در جهت رشد شخصیت فردی و اجتماعی به شمار می رود» (شیانی و داوود وندی، ۱۳۸۹: ۳۷).

«شهروند فردی است در رابطه با یک دولت که از سویی، برخوردار از حقوق سیاسی و مدنی است؛ و از سوی دیگر، در برابر دولت تکلیف‌هایی بر عهده دارد» (آشوری، ۱۳۶۶: ۲۲۱). به تعبیر آنتونی گیدنز «عضو یک اجتماع سیاسی که دارای حقوق و وظایفی در ارتباط با این عضویت است» (گیدنز، ۱۳۸۷: ۷۹۵). گیدنز حقوق مدنی را حقوق قانونی همه ی شهروندانی می‌داند که در اجتماع ملی معینی زندگی می‌کنند (همان). تی.اچ. مارشال (۱۹۷۳) سه نوع حق در ارتباط با رشد شهروندی تشخیص داده است:

۱) **حقوق مدنی:** به حقوق فرد در قانون اطلاق می‌شود. این حقوق شامل امتیازاتی است که بسیاری از ما امروز آن را بدیهی می‌دانیم؛ اما به دست آوردن آنها زمانی دراز به طول می‌انجامد. حقوق مدنی شامل: آزادی افراد برای زندگی در هر جای مطلوب، آزادی بیان و مذاهب، حق مالکیت و حق دادرسی یکسان در برابر قانون است.

۲) **حقوق سیاسی:** از طریق عامل سیاسی حق مشارکت در حکومت، به‌ویژه حق شرکت در انتخابات و انتخاب شدن را به اعضای جامعه می‌دهد.

۳) **حقوق اجتماعی:** این حقوق به حق طبیعی هر فرد برای بهره‌مند شدن از حداقل استاندارد رفاه اقتصادی و امنیت مربوط می‌شود. این حقوق شامل: مزایای بهداشتی و درمانی، تأمین اجتماعی در صورت بیکاری و تعیین حداقل سطح دستمزد است. به سخن دیگر، حقوق اجتماعی به خدمات رفاهی مربوط می‌شود.

امروزه حقوق شهروندی در راستای گفتمان دموکراسی خواهی موجود در جهان جایگاهی بس مهم در مطالعات حوزه‌های مختلف سیاسی، دینی و جامعه‌شناختی یافته است. اصول حقوق بشر و شهروندی تا قرن هجدهم میلادی به صورت مکتوب، مدون و جامع نبوده است. حقوق باستان به شدت فلسفی بوده است. از این رو، ارسطو بنیان‌گذار و نظریه‌پرداز حقوق مردمان سرزمین یونان است. در یونان و رم باستان، شهروندان در مقابل بیگانگان و بردگان قرار می‌گرفته‌اند. شهروندان افراد آزاد آن سرزمین و از حقوق کامل برخوردار بوده‌اند.

کلمه‌ی شهروند در ادبیات حقوقی ما سابقه‌ی زیادی ندارد. در ایران تا قبل از مشروطیت به جای این واژه از کلمه‌ی رعیت و رعایا استفاده می‌شد. کلمه‌ی شهروند به معنای بومی، شهری، اهل شهر، تابع و رعیت تعریف شده است. پدیده‌ی شهروندی در ایران آن‌چنان که شایسته است مورد تأمل جامعه‌شناسانه قرار نگرفته است. البته، در نشریات حزبی از سوی فعالان سیاسی، روشنفکران ایدئولوژیک، دولت مردان و سیاست مداران مدافع اصلاحات در قالبی کلی و ایدئولوژیک به آن پرداخته شده است؛ بدون آن که تصویری جامعه‌شناختی از فرایندهای علمی، سازوکارهای شکل دهنده و صورت بندی اجتماعی آن عرضه گردد (توسلی و نجاتی حسینی، ۱۳۸۲: ۳۳). «معنا و مفهوم اصلی حقوق شهروندی؛ رعایت و حفظ حقوق افراد و انسان‌ها در بخش کلان جامعه است» (همتی، ۱۳۹۱: ۸۱). «اهمیت حقوق شهروندی به حدی است که رابطه‌ی نزدیکی با جایگاه حاکمیت پیدا می‌کند؛ حتی برخی از کارشناسان، بر این باورند که جامعه‌ای که در آن حقوق شهروندان نهادینه نشده باشد؛ رابطه‌ی مردم و حاکمیت دچار تزلزل می‌شود» (افشار، ۱۳۸۸: ۳۲). در هر جامعه‌ای اهمیت حقوق شهروندی انکارناپذیر است. بنابراین، بهتر شدن شرایطی که شهروندان به حقوق خود برسند، از وظایفی است که دولت باید خود را به اجرای آن ملزم سازد؛ از سوی دیگر، نقش شهروندان در نظام سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه ایجاب می‌کند که اقدام‌های یکپارچه در ارایه‌ی حقوق شهروندی به آنان صورت گیرد. در شهر ایوان حقوق شهروندی آن‌چنان که باید از طرف دولت و سازمان‌ها رعایت نشده است؛ افزایش میزان خشونت در میان شهروندان ایوانی، عمل نکردن به حقوق شهروندی ادارات و شهروندان، عدم اعتماد شهروندان به همدیگر، کاهش میزان مشارکت شهروندان در انجمن‌ها، عدم ایفای مسئولیت‌های اجتماعی شهروندان، عدم پرداخت حقوق بیکاری به شهروندان بیکار در ایوان و غیره؛ از جمله عواملی است که حاد بودن موضوع را به عنوان مسأله‌ی اجتماعی در بین شهروندان ایوان به وضوح نشان می‌دهد. با توجه به این‌که در استان ایلام از جمله شهر ایوان تحقیقات چندانی در حوزه‌ی حقوق شهروندی صورت نگرفته است؛ بنابراین، این تحقیق به قرائت حقوق شهروندی از نظر شهروندان ایوان (در سال ۱۳۹۱)

می‌پردازد و در پی پاسخ دادن به این سؤال است که قرائت شهروندان نسبت به حقوق شهروندی چگونه است؟

در مفهوم شهروندی، توأمان حقوق و تکالیفی متناسب برای هر یک از شهروندان در نظر گرفته می‌شود. بر این اساس، شهروندی در عین حال که مجموعه حقوقی را برای شهروندان معین می‌کند و آن‌ها را بدون استثناء بهره‌مند از این حقوق می‌داند، تکالیفی را هم برای آن‌ها متصور می‌شود که باید به آن‌ها بپردازد. این حقوق و تکالیف لازم و ملزوم یکدیگرند و هیچ یک را نمی‌توان بدون دیگری تصور کرد. شهروندی علاوه بر حقوق، بر تکالیف و تعهدات نیز دلالت دارد. بر این اساس، «اهمیت حقوق شهروندی تا جایی است که رسیدن به یک حکومت مردم‌سالار و دموکرات مستلزم وجود جامعه‌ای است که مردم آن علاوه بر بلوغ دموکراتیک به حقوق و تکالیف شهروندی خود واقف باشند» (خیری، ۱۳۹۱: ۱). «رعایت حقوق شهروندی می‌تواند کمک شایانی به افزایش رفاه اجتماعی و اقتصادی شهروندان بنماید» (شریبتیان، ۱۳۹۰: ۲۳). با توجه به پیشینه ی کوتاه شهرنشینی در استان ایلام از جمله شهر ایوان، از آنجا که نیازمندی‌های اغلب شهروندان مرتفع نشده است، شهروندان در پی احتیاجات ضروری خود با مشکل روبه‌رو هستند و به مباحثی در مورد حقوق شهروندی توجه نمی‌شود، هر روزه شاهد نقض حقوق شهروندان از سوی سازمان‌ها و ادارات دولتی و نیز خود شهروندان هستیم. بی‌توجهی به قوانین راهنمایی و رانندگی، فرسودگی خیابان‌ها و حفاری‌های خیابانی که ترمیم نشده‌اند، کمبود امکانات بهداشتی، کمبود پزشکان متخصص، کمبود امکانات تفریحی و غیره، از جمله مشکلات مهم در این موضوع هستند. با توجه به این‌که در شهر ایوان، در موضوع با حقوق شهروندی چندان پژوهشی انجام نگرفته؛ از این رو، اهمیت موضوع حقوق شهروندی را پررنگ تر می‌کند.

هدف کلی

مطالعه ی قرائت شهروندان ایوانی از حقوق شهروندی در شهر ایوان از توابع استان ایلام در سال ۱۳۹۱.

اهداف جزئی

- مطالعه ی قرائت شهروندان ایوانی از کارکردهای آموزش حقوق شهروندی ؛
- مطالعه ی قرائت شهروندان ایوانی از آگاهی نسبت به ابعاد حقوق شهروندی؛
- مطالعه ی قرائت شهروندان ایوانی از التزام آنان به حقوق شهروندی.

سؤالات پژوهش

- شهروندان چه قرائتی از کارکردهای آموزش حقوق شهروندی دارند؟
- شهروندان چه قرائتی از آگاهی نسبت به حقوق شهروندی دارند؟
- شهروندان چه قرائتی از التزام به حقوق شهروندی دارند؟

پیشینه ی تاریخی و تجربی پژوهش

مفاهیم، اصول و نهادهای مربوط به شهروندی طی قرون متمادی گسترش یافته و دارای پیشینه ی طولانی است. شهروندی ریشه در دولت‌شهرهای سومر، یونان و روم باستان دارد. ارسطو اولین تلاش منظم برای توسعه ی نظریه ی شهروندی را انجام داده است. طبق تعریف ارسطو «شهروند هم باید حکمروایی و هم فرمانبرداری کند». بنابراین، در نمونه ی آتنی از قرن پنجم تا چهاردهم قبل از میلاد مشارکت سیاسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود (شیانی، ۱۳۸۵: ۱۱). با وجود این که آزادی، «فضیلت مدنی» محسوب می‌شد؛ اما شهروندی در دولت‌شهرها تا حد زیادی انحصاری بود و زنان، بردگان، بربرها و بیگانگان را شامل نمی‌شد. در روم مفهوم شهروندی دست‌خوش تغییراتی شد و به طور قابل توجهی به جمعیت خارج از دولت‌شهرها نیز گسترش یافت.

در قرون وسطی، اهمیت شهروندی کاهش یافت. در چند شهر ایتالیا مثل فلورانس و ونیز، شهروندی بر اساس مدل جمهوری یونان وجود داشت. در این دوره شهروندی حالت سلسله مراتبی به خود گرفت و حتی حقوق شهروندان بر اساس مالکیت و دارایی تغییر می‌کرد؛ اما به قول ماکس وبر جامعه‌شناس آلمانی، این شهرها نقش مهمی در پایه‌ریزی و ظهور شهروندی مدرن ایفا کردند. در قرون ۱۸ و ۱۹ میلادی با توسعه ی تفکر لیبرالیسم مبتنی بر آرای‌هابز و لاک و توسعه ی اقتصاد پولی و فعالیت‌های صنعتی و مالیات، پایه‌ای برای تشکیل اجتماعی شهروندی شد. در حقیقت، با تغییرات پدید آمده تعادل نیروهای اجتماعی در دولت مدرن دگرگون شد و منطق مساوات‌طلبی و توجه به رفع نیازهای مادی شهروندان به وسیله ی دولت به شهروندی وارد شد. این رویکرد، از سویی سبب رشد شهروندان درجه دوم گردید. در نیمه ی قرن بیستم توسعه ی حقوق اجتماعی به شکل دولت رفاه نمود یافت. نقطه ی عطف ظهور حقوق شهروندی در دوران نوین را باید در دوره ی انقلاب فرانسه دانست که پیوند نزدیکی میان دولت و ملت برقرار کرد. در دهه‌های اخیر ایده ی شهروندی به فراسوی دولت-ملت بسط یافته و در آرا و نظریه‌های برخی متفکران سیاسی و علمای اجتماعی به مفهومی جهانی تبدیل شده است (همان: ۱۷).

- گابریل دلاپاز (۲۰۰۸) در تحقیقی با عنوان «شهروندی و نابرابری اجتماعی» به این نتیجه رسیده است که وضعیت شهروندی علاوه بر جنبه ی حقوقی، به دسترسی منابع اجتماعی و اقتصادی هم بر می‌گردد. مفهوم شهروندی جهانی نوین به ویژه وقتی که با نابرابری و فقر مفرط ترکیب شود، تمایل به حذف برخی گروه‌ها و افراد بیشتر می‌شود. بنابراین، آموزش و پرورش به مثابه ی یک نهاد مدنی نه تنها می‌تواند با این مشکل مقابله کند، که می‌تواند در ساختن شهروندی جدید کمک زیادی بنماید.

- کیت نش (۲۰۰۹) در مقاله ای با عنوان «رابطه ی بین حقوق بشر و شهروندی» به بررسی اثرات قانونی کردن حقوق بشر در بعد بین المللی پرداخته است. وی اتخاذ رویکردی جامعه شناختی به حقوق را برای قانونی کردن حقوق بشر بدیهی دانسته است. او هم چنین، با توجه به وابستگی جهانی به گسترش اشکال نابرابری، به تقسیم بندی گروه های شهروندان از جمله شهروندان درجه ی اول، شهروندان حاشیه ای، شبه شهروندان و شهروندان فرعی پرداخته است.

- در تحقیقی که مصطفی السان (۱۳۸۰) با عنوان «حقوق شهروندی و توسعه ی پایدار» انجام داده در مورد افزایش التزام به حقوق شهروندی و تأثیر آن در توسعه ی پایدار شهری پیشنهادهای زیر را مطرح کرده است: ۱) بهره گیری از رسانه ها جهت آموزش و ترویج حقوق شهروندی؛ ۲) بالا بردن کیفیت زندگی با دادن اطلاعات عمومی زندگی در شهر؛ ۳) تبیین مفهوم حق و تکلیف در ساختار توسعه ی پایدار برای شهروندان؛ ۴) ترویج حقوق شهروندی به صورت عملی و تبیین آثار رعایت حق دیگران.

- مریم اسکافی (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان «بررسی میزان آگاهی جوانان از حقوق و تکالیف شهروندی و عوامل مؤثر بر آن در شهر مشهد» به این یافته ها رسیده که بیش از ۷۰ درصد نمونه؛ از حقوق و تکالیف شهروندی آگاهی زیادی دارند و آگاهی مردان بیشتر از زنان است. با افزایش بعد خانوار و پایگاه اقتصادی فرد، میزان آگاهی نیز افزایش می یابد. مهم ترین متغیر مؤثر بر میزان آگاهی، شرکت در انتخابات است. طرز تلقی جوانان از نوع و میزان مشارکت در امور شهری با عنوان وظایف شهروندی، سن پاسخ گو، میزان آگاهی سیاسی، جو سیاسی خانواده و پایگاه اقتصادی- اجتماعی خانواده، متغیرهای مؤثر دیگری هستند که به ترتیب وارد معادله شده اند. این متغیرها در مجموع ۹۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می نمایند. میزان مشارکت در انجمن های داوطلبانه تنها متغیری بوده است که رابطه ی معناداری با متغیر وابسته برقرار نکرده و احتمالاً به این دلیل بوده است که در نمونه ی مورد مطالعه بیش از ۷۰ درصد در هیچ انجمن یا سازمانی مشارکت داوطلبانه نداشته اند.

- در پژوهش غلام عباس توسلی و سید محمود نجاتی حسینی (۱۳۸۳) با عنوان «واقعیت شهروندی در ایران» به نتایج زیر رسیده اند:

۱. شهروندی، به عنوان یک پایگاه و نقش اجتماعی نوین فراگیر، مجموعه ای به هم پیوسته از حقوق و وظایف برابر همگانی ناظر به احساس تعلق اجتماعی به جامعه و مؤثر در مشارکت همگانی به همراه برخورداری عادلانه و منصفانه تمام اعضای جامعه از مزایا، منابع و امتیازات؛ فارغ از تعلقات نژادی، قومی، طبقاتی، فرهنگی و مذهبی است.

۲. با توجه به «تعامل/تقابل» نظام سیاسی، حقوقی و دولت با موقعیت شهروندی پس از انقلاب اسلامی، «ایجاد شهروندی» در سه بعد «مدنی» (شهروندی ناظر به حق آزادی‌های مدنی)، «اجتماعی» (شهروندی ناظر به حق برخورداری از رفاه اقتصادی اجتماعی فرهنگی) و «سیاسی» (شهروندی ناظر به حق مشارکت سیاسی) هم با چالش‌های ساختاری نهادی (سیاسی، حقوقی، اجتماعی و فرهنگی) مواجه بوده و هم از پیشرفت و گسترش برخوردار شده است.

مبانی نظری

تی اچ. مارشال شهروندی را موقعیتی دانسته که به همه ی اعضای جامعه اعطا می‌شود، تمام افرادی که این موقعیت را دارا هستند، با توجه به حقوق و وظایف اعطا شده به آن‌ها؛ با یکدیگر برابرند. جوامعی که در آن‌ها شهروندی نهادی در حال رشد است، تصویری از شهروند آرمانی خلق می‌کنند که دستیابی به آن قابل اندازه‌گیری است و می‌توان تمایلات افراد را به سوی آن سوق داد. مارشال حقوق شهروندی را دارای سه حوزه ی اصلی می‌داند: ۱. حقوق قانونی مدنی مانند: حقوق مبتنی بر آزادی‌های فردی، آزادی بیان، حق مالکیت، حق بهره‌مندی از عدالت؛ ۲. حقوق سیاسی از قبیل: حق رأی، حق شرکت در انتخابات؛ ۳. حقوق اجتماعی مانند: حق بهره‌مندی از امنیت، رفاه اجتماعی، خدمات مدنی و اجتماعی (نجاتی حسینی، ۱۳۸۸: ۱۰).

برایان اس. ترنر شهروندی را دسترسی افراد و گروه‌ها به منابع کمیاب در جامعه دانست. این منابع شامل: منابع اقتصادی چون مسکن و درآمد، منابع فرهنگی مانند آموزش و منابع سیاسی چون آزادی بیان، مذهب و عقیده است. وی در کنار این منابع به سه نوع حقوق شهروندی اشاره می‌کند که عبارتند از: حقوق اقتصادی مربوط به نیازهای اساسی برای مسکن و غذا؛ حقوق فرهنگی شامل: دسترسی به رفاه و تحصیلات و حقوق سیاسی مربوط به آزادی‌های فردی و مشارکت در دستگاه‌های سیاسی. این موارد به «حقوق اجتماعی» متمایز از حقوق انسانی با فرض عضویت در دولت-ملت مربوط می‌شود. بنابراین، در تأکید بر شهروندی، علاوه بر موقعیت حقوقی، نظارت بر دسترسی به منابع کمیاب، اعطای هویت فرهنگی به افراد و گروه‌ها نیز مطرح است. پس، در تعریف وی شهروندی عاملی فعال است. بنابراین، شهروندی از پایین به بالاست و شهروندان با آگاهی از حقوق و وظایف خود در امور جامعه مشارکت می‌کنند (شیانی، ۱۳۸۹: ۱۷). از دید ترنر، شهروندی مجموعه ی حقوق و وظایفی است که به افراد هویت قانونی و رسمی اعطا می‌کند.

تالکوت پارسونز شهروندی را نتیجه ی توسعه ی مدرنیته و دموکراتیک شدن جوامع می‌داند. او شهروندی را به سه مقوله ی کردار اجتماعی، عضویت اجتماعی و انسجام اجتماعی پیوند می‌دهد و شهروندی را با این سه مقوله ی کلیدی دارای نوعی احساس تعلق می‌داند که در نهایت به انسجام اجتماعی منجر می‌شود.

1 - Bryan S. Turner

«شهروندی کامل به معنای برخورداری همه ی اقشار و گروه های اجتماعی از حقوق است که باید آن را بشناسند و دیگران نیز این حقوق را محترم بشمارند»، به زعم وی «گروه هایی که هم چنان بر ارزش های کهن خود تأکید و دیدی خاص گرایانه دارند و نیز خود را با مقتضیات زمان و شرایط اجتماعی وفق نداده اند، درکی از حقوق شهروندی ندارند» (حسام، ۱۳۸۱: ۱۱).

«بلومر^۱ معتقد است، واکنش افراد انسانی در مقابل اشیاء بر اساس معنای آن ها صورت می گیرد؛ وی کنش را بر سه قضیه ی ساده متکی می داند: ۱. افراد انسانی همه در مقابل اشیاء و موضوعات بر اساس معنایی که آن اشیاء برای آن ها دارند واکنش نشان می دهند. اشیای فیزیکی شامل: درخت و صندلی؛ سایر افراد همچون مادر، فروشنده، معازه، گروه های انسانی از قبیل دوستان و دشمنان، نهادهای اجتماعی نظیر مدرسه یا حکومت و آرمان هایی چون استقلال، امانت، درستی و کنش های دیگران همچون خواهش کردن، دستور دادن و به طور کلی، اوضاعی که افراد در زندگی روزمره با آن درگیر می شوند، در زمره ی شیء تلقی می گردند؛ ۲. معنای اشیاء از کنش متقابل سرچشمه می گیرد؛ ۳. معانی مذکور در جریان کنش و برخورد فرد با چیزها مورد تعبیر و تفسیر قرار می گیرند و تغییر می کنند. از نظر بلومر معنا در تبیین جامعه شناختی تأکید بر عواملی چون وضعیت اجتماعی، مسائل فرهنگی، هنجارها، فشارها و غیره است» (توسلی، ۱۳۸۸: ۳۱۸). به هر حال، در هر دو تبیین معنای اشیاء برای فردی که کنش را انجام می دهد تحت الشعاع عوامل مذکور است و رفتار وی با عوامل بررسی می شود؛ اما در کنش متقابل نمادی، معنا برای افراد جنبه ی شخصی دارد و مخصوص به خود آن هاست. به اعتقاد بلومر گروه و جامعه ی انسانی اساساً در حال کنش هستند. هر کدام از افراد در برخورد و در کنش و واکنش با دیگری کاری را که دیگری انجام می دهد ارزیابی می کنند. سپس، سعی می کنند رفتار و وضعیت خود را بر اساس ارزیابی خود از کنش دیگران جهت یا تغییر دهند. بنابراین، کنش های دیگران به عنوان عامل مؤثر در شکل دادن به کنش های آنان تأثیر دارد و بر اثر کنش دیگران ممکن است فرد وضعیت خود را رها کرده و در آن تجدیدنظر کند. بنابراین، رفتار دیگران در عمل فرد حضور دارد و در طراحی که فرد برای کنش خود ترسیم نموده است، مؤثر واقع می گردد (همان: ۳۱۹). در اینجا دو دسته یا دو سطح کنش مشخص می گردد که به ترتیب عبارتند از: کنش متقابل غیر نمادی و کنش متقابل نمادی. کنش متقابل غیر نمادی زمانی رخ می دهد که فرد مستقیماً به کنش فرد دیگر بدون تفسیر آن پاسخ می دهد. بازتاب های سریع همه از این دسته اند؛ درحالی که کنش متقابل نمادی مستلزم تعبیر و تفسیر کنش است.

چارچوب نظری

چارچوب نظری پژوهش برگرفته از نظریه ی کنش متقابل نمادین هربرت بلومر و نظریه تی اچ مارشال به دلیل جامعیت بیشتر در تبیین حقوق شهروندی است. مارشال در ارتباط با دولت، حقوق شهروندی را دارای سه حوزه ی اصلی می‌داند: ۱. حقوق سیاسی؛ ۲. حقوق اجتماعی؛ ۳. حقوق قانونی مدنی. بنابراین، دولت موظف به ارایه ی سه نوع حقوق به شهروندان است. از این رو، پیش بینی می‌شود در شهر ایوان دولت این سه نوع حقوق را در ارتباط با شهروندی به شهروندان ارایه دهد. بلومر معتقد بود افراد در کنش متقابل با یکدیگر قرار دارند و در کنش و واکنش خود با دیگری کاری را که انجام می‌دهند ارزیابی می‌کنند. سپس، بر اساس ارزیابی دیگری کنش خود را تغییر یا جهت می‌دهند. بنابراین، در جریان تعمیم ایده ی بلومر به موضوع مورد بررسی می‌توان گفت شهروندان اگر درک کنند که دولت و نهادها و سازمان‌ها با اجرای عدالت حقوق شان را رعایت می‌کنند و به آن التزام دارند، در جهت انجام مسئولیت‌های شهروندی به دولت اعتماد می‌کنند. در شهر ایوان اگر دولت و نهادها به مسئولیت‌های خود در قبال شهروندان عمل کنند، پیش‌بینی می‌شود زمینه ی اعتماد و مشارکت شهروندان با دولت در راستای تحقق حقوق شهروندی فراهم گردد.

روش شناسی تحقیق

روش مورد استفاده در این پژوهش، روش کیفی بر مبنای مصاحبه ی گروه‌های کانونی است. کاربرد این روش با توجه به حوزه ی پژوهشی تابع اصول کلی روش و موضوع تحقیق است. با این روش می‌توان دیدگاه‌های ذهنی را در گروه‌های اجتماعی گوناگون مطالعه کرد. روش گروه کانونی امروزه در تحقیق‌های علوم اجتماعی و رفتاری از اهمیت کلیدی برخوردار است. «این روش به دلیل ماهیت مذاکره‌ای غیرسلسله مراتبی و افقی (تعادل قدرت بین شناسا و شناخته)، مورد توجه ویژه قرار گرفته است» (محمدپور، ۱۳۸۹: ۱۸۳). گروه کانونی^۱ به پاسخ‌گویان اجازه می‌دهد در مقابل پاسخ‌های اعضای دیگر گروه واکنش نشان دهند یا در راستای آن‌ها حرکت کنند. این تأثیر هم افزایانه ی محیط گروهی ممکن است به تولید داده‌هایی منتهی شود که شاید در مصاحبه های فردی امکان پذیر نباشد. هم‌چنین، گروه کانونی انعطاف‌پذیری بالایی دارد. از این روش می‌توان در بررسی دامنه ی وسیعی از موضوع‌ها استفاده کرد (همان: ۱۸۴).

جامعه آماری، حجم نمونه و شیوه ی نمونه‌گیری

جامعه ی آماری این پژوهش شامل کلیه ی شهروندان شهر ایوان بر پایه ی سرشماری سال ۱۳۹۰ به تعداد ۳۲ هزار و ۵۱۸ نفر می‌باشد. جهت برآورد حجم نمونه، از طریق نمونه‌گیری

سه‌میه‌ای ۵۰ نفر از شهروندان شهر ایوان به عنوان نمونه انتخاب و به پنج گروه دانش‌آموزی، دانشجویی، کارمندان، بازاریان و کسبه و متخصصان (استادان) تفکیک شدند. در هر گروه ده نفره، پنج نفر زن و پنج نفر مرد انتخاب گردیدند. ملاک انتخاب افراد از طریق نمونه‌گیری در دسترس بوده است. در این نمونه‌گیری به پژوهشگر اختیار عمل داده می‌شود تا پاسخ‌گویان را در هر طبقه انتخاب کند.

دلایل انتخاب روش گروه کانونی

هدف از تشکیل گروه کانونی در این روش پی بردن به دیدگاه‌های شهروندان در ارتباط با حقوق در شرایط طبیعی است. لازم است شهروندان را در شرایط طبیعی مورد مطالعه قرار داد تا بتوان تفسیری عمیق از شناخت آن‌ها به دست آورد. باید این واقعیت‌ها را نه تنها از جنبه‌های عینی مورد استفاده قرار داد؛ که به فهم و تفسیر شهروندان به عنوان کنش‌گران اجتماعی پرداخته شود تا بتوان به شناخت عمیق‌تری از حقوق شهروندی رسید. از این رو، برای درک بهتر مسأله از روش گروه کانونی استفاده گردید.

تشریح نحوه اجرای گروه کانونی

یکی از تکنیک‌های گردآوری داده‌ها گروه‌های کانونی است. گروه‌های کانونی بر دیگر روش‌ها برتری دارد؛ زیرا هدف اصلی آن‌ها کشف نگرش‌ها، احساسات، باورها، تجربه‌ها و واکنش افراد است که با روش‌های دیگر مانند: مشاهده و مصاحبه‌ی فردی قابل درک نیست (مورگان و کروگر، ۱۹۹۳: ۲۳). گروه‌های کانونی بدین صورت است که گروه یا گروه‌هایی که بتوان بر نظر آنان تمرکز نمود، انتخاب می‌گردد. سپس، از طریق مصاحبه‌ی گروهی افراد نظرات خود را بیان می‌کنند. بنابراین، تکنیک مورد استفاده در این پژوهش گروه کانونی است که نحوه‌ی اجرای آن‌ها به شرح زیر بوده است:

۱. تهیه‌ی دست‌نویس راهنما برای محقق به عنوان مدیر بحث، در مورد نحوه‌ی معرفی خود و شرکت‌کنندگان و نیز ارائه‌ی اطلاعات زمینه‌ای مثل نحوه‌ی شروع بحث و اطلاعات کلیدی مثل سؤالات اصلی؛
۲. هر جلسه در یک مسجد برگزار شده است و در هر جلسه سعی شده شرکت‌کنندگان از گروه‌های متفاوتی آمده باشند؛
۳. بحث‌های گروهی معمولاً یک ساعت و نیم تا دو ساعت به طول انجامیده است و همه‌ی مصاحبه‌ها در طول یک هفته صورت گرفته است؛

۴. در هر گروه محقق به عنوان مدیری هدایت‌کننده (تسهیل‌گر) حضور داشته که هم مطالب و مسائلی را یادداشت می‌کرده و هم بحث‌های گروهی را با اجازه‌ی آنان ضبط می‌کرده است. وی اول خود را به آرامی معرفی و مشارکت‌کنندگان را به همدیگر معرفی کرده و در مراحل بعد اطلاعات و سؤالات زمینه‌ای از جمله اجازه گرفتن برای ضبط صدا، آزادی بیان نظرات، نوبتی بودن بحث در گروه را بیان نموده است. پس از آن، به طرح اطلاعات کلیدی یا سؤالات باز پرداخته شده است.

شیوه‌ی تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها در چند مرحله انجام گرفته است:

۱. مرور داده‌ها شامل: دست‌نویس محقق و یادداشت‌های در حین بحث و بازنویسی مطالب ضبط شده؛
 ۲. کدگذاری و طبقه‌بندی مباحث و پاسخ‌های داده شده به سؤالات کلیدی؛
 ۳. تفسیر داده‌ها.
- تحلیل داده‌ها از طریق مراحل بالا با توجه به شرایط گروه‌ها در زمان‌های متعدد انجام گرفت. در جریان جلسات، بحث‌های گروهی در هم گرفته و این جریان سبب شد تا معانی‌ای را آشکار نماید که افراد از موضوع صحبت استنباط کردند. به وجود آمدن تنوع و اختلاف نظر در بحث‌های گروهی باعث پیشرفت و باز شدن مسأله‌ی مورد نظر شد که می‌توان از نقاط قوت این روش به حساب آورد.

جدول شماره (۱): جزئیات مصاحبه گروه‌های کانونی

تاریخ برگزاری	نوع گروه	محل برگزاری		تعداد شهروندان
		زن	مرد	
۱۳۹۱/۱۰/۱۹	گروه دانش‌آموزان	مسجد	۵	۵
۱۳۹۱/۱۰/۲۱	گروه دانشجویان	مسجد	۵	۵
۱۳۹۱/۱۰/۲۲	گروه کاسبان	مسجد	۵	۵
۱۳۹۱/۱۰/۲۵	گروه کارمندان	مسجد	۵	۵
۱۳۹۱/۱۰/۲۶	گروه متخصصان	مسجد	۵	۵

اعتبار و پایایی

در ارزیابی اعتبار و پایایی تحقیقات کیفی اگر چه بر اصول پارادایمی حاکم بر تحقیقات اتفاق نظر وجود دارد؛ ولی در ارزیابی عملی و به کارگیری مفاهیم مربوط به آن اتفاق نظری نیست (ایمان، ۱۳۸۸: ۱۷۷). «در تحقیقات کیفی، وسیله‌ی اندازه‌گیری خود محققان هستند. پس، در اعتبار آنان نیز باید مهارت، دقت و صلاحیت شان در نظر گرفته شود» (پاتن، ۲۰۰۲: ۱۹). جهت دسترسی به اعتماد مورد نیاز این پژوهش از ابزار اعتبارسنجی به وسیله‌ی اعضا یا مصاحبه‌شوندگان و تأیید کلیات یافته‌ها توسط آنان استفاده گردیده است. در پایان، یافته‌ها در اختیار تمام مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت و ۴۷ نفر از ۵۰ نفر مصاحبه‌شوندگان یافته‌ها را کاملاً تأیید نمودند و ۳ نفر بی‌نظر بودند. اعتبارسنجی به وسیله‌ی اعضا زمانی رخ می‌دهد که محقق نتایج تحقیق را به اعضا جهت دستیابی به قضاوت آنان برگرداند.

یافته‌های پژوهش

نمونه شهروندان شهر ایوان به پنج گروه متفاوت تفکیک شدند. از آن‌جا که این گروه‌ها با توجه به نقشی که در جامعه ایفا می‌کنند، نسبت به هم در نوع قرائت آن‌ها از مفهوم حقوق شهروندی تفاوت دارند. بنابراین، برداشت‌های متفاوتی از حقوق شهروندی می‌توان از آنان دریافت نمود. یافته‌های مربوط به حقوق شهروندی در جریان مصاحبه‌های انجام گرفته کدبندی شد. نگاه شهروندان شهر ایوان به موضوع حقوق شهروندی گسترده و مربوط به پدیده‌های عینی است که در زندگی روزمره در شهر اتفاق می‌افتد. مسائلی که در سطح ارتباط شهروندان و دولت قرار می‌گیرد. نتایج به دست آمده در طی مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که شهروندان نسبت به واژه‌ی حقوق شهروندی و این‌که شامل چه چیزهایی می‌شود آگاهی چندانی نداشته‌اند و هر کدام از گروه‌ها در مورد پدیده‌هایی که با آنان در ارتباط بودند، نظرات خود را در مورد مفهوم حقوق شهروندی قرائت نموده‌اند. به عنوان مثال: گروه دانش‌آموزی در مورد مسائل مربوط به خانواده، گروه همسالان، مسائل بهداشتی و مدرسه صحبت می‌کردند. حقوق شهروندی از نگاه مصاحبه‌شوندگان اختصاص به حقوقی دارد که مربوط به دولت و شهروندان است. در واقع، این مقوله‌ای دو سویه است که باید از هر دو سو به همدیگر ارایه شود؛ به نوعی کنش متقابل است که شهروندان و دولت نسبت به هم دارند. در این مورد حقوقی که مطرح شده، حقوق سیاسی، حقوق اجتماعی، حقوق قضایی و حقوق بهداشتی است. دولت در رابطه با شهروندان مسئولیت‌هایی دارد که باید آن‌ها را انجام دهد تا شهروندان بتوانند از حقوق خود برخوردار گردند. از مسئولیت‌های دولت می‌توان به کنترل قیمت کالاها، مبارزه با بیکاری، برقراری عدالت، امکانات بهداشتی، تحصیلات رایگان اشاره کرد که با نظارت، بازرسی و سیاست‌های جدید دولت برقراری تعادل

امکان پذیر است. دولت می‌تواند با اعطای فرصت‌های برابر به شهروندان به صورت مساوی و عادلانه و در مقابل با توجه به فرصت‌های برابر امتیازات متناسب دهد. رعایت منشور اخلاقی ادارات و سازمان‌ها از دیگر نکات مهمی است که در ارتباط متقابل میان کارمندان و ارباب رجوع قرار می‌گیرد، و توجه به آن می‌تواند موجب رعایت حقوق شهروندان گردد.

در مورد اجرا و رعایت حقوق شهروندی نقش نیروی انتظامی نیز برجسته می‌نماید. نیروی انتظامی با رعایت برخی مؤلفه‌ها می‌تواند زمینه‌ی اعتماد میان خود و شهروندان را فراهم کند و مشارکت با شهروندان را به حداکثر برساند. در وضعیت موجود نیروی انتظامی در برخی مواقع حساس که شهروندان با پلیس تماس می‌گیرند، به موقع حضور نمی‌یابند و بعد از مدت طولانی که از حساسیت موقعیت کاسته شده است حاضر می‌شوند و زمانی موقعیت را به کنترل خود در می‌آورند که حادثه اتفاق افتاده است. امنیت روانی و اجتماعی شهروندان عامل دیگری است که می‌تواند نقش نیروی انتظامی را بیشتر بنماید. قاطعیت نسبت به مجرمان تدبیری است که منجر به تقویت پیوند دولت با مردم می‌شود. هم‌چنین، رفتار نیروهای امنیتی در ارتباط با جوانان نباید از نقطه‌ای تجاوز کند که احساسات جوانان را خدشه‌دار نماید. به عبارتی، باید به جای رفتار سخت‌گیرانه به نوعی رفتاری پدرا نه با جوانان داشت. گزارش زیر خلاصه‌ای از داده‌های حاصل از پنچ گروه کانونی و تحلیل و تفسیر آن هاست. مهم‌ترین موضوع‌هایی که مصاحبه‌شوندگان دیدگاه خود را در مورد آن‌ها ارائه داده‌اند، به شرح زیر است:

پرسش ۱. شهروندان چه قرائتی از کارکردهای آموزش حقوق شهروندی دارند؟

- آموزش حقوق شهروندی به طور گسترده در بین تمام اقشار جامعه لازم است؛
- بخشی از عملکرد جامعه در رابطه با حقوق شهروندی به ناآگاهی شهروندان از حقوق شهروندی بر می‌گردد؛
- از آن‌جا که فرایند آموزش باید به صورت گسترده و فراگیر انجام شود؛ بنابراین، این وظیفه متوجه دولت و نهادهای ذی ربط همچون آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، صدا و سیما، مطبوعات و غیره است؛
- عدم آموزش حقوق شهروندی در ابتدای تحصیل؛
- محدود بودن آموزش حقوق شهروندی از طریق رسانه‌ها؛
- عدم آموزش خانواده و والدین در مورد حقوق شهروندی؛
- محدود بودن آموزش حقوق شهروندی از طریق نهاد آموزش و پرورش؛
- محدود بودن آموزش حقوق شهروندی از طرف دانشگاه‌ها به دانشجویان؛
- کمبود امکانات آموزشی در خصوص حقوق شهروندی.

پرسش ۲. شهروندان چه قرائتی از آگاهی نسبت به حقوق شهروندی دارند؟

- آگاهی از حقوق شهروندی با وظایف دولت و نهادها و سازمان‌های مرتبط پیوند می‌خورد؛
- در برخی سایت‌ها و وب‌نوشت‌های اینترنتی آموزش‌های حقوق شهروندی ارائه شده است؛ اما به نوعی باید گسترش آموزش‌ها در طیف وسیعی و در سطح ملی از سوی دولت و سازمان‌های مرتبط همچون رسانه‌های جمعی، آموزش و پرورش و نیز از دوره‌ی کودکی در افراد جامعه صورت گیرد؛
- شهروندان آموزش حقوق شهروندی را جزو مسئولیت‌های دولت می‌دانستند؛
- آگاهی از حق آزادی بیان؛
- آگاهی از حق رای دادن؛
- آگاهی از حق امنیت جان و مال؛
- آگاهی از حق بهداشت رایگان.

پرسش ۳. شهروندان چه قرائتی از التزام به حقوق شهروندی دارند؟

- التزام به حقوق شهروندی در گرو آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت و ارتباط شهروندان نسبت به هم می‌باشد؛
- التزام به حقوق شهروندی نشأت‌گرفته از انتظارات و توقعاتی است که شهروندان نسبت به دولت و نیز نسبت به یکدیگر دارند؛
- اگر دولت در اجرای قوانین صداقت داشته و نسبت به حقوق شهروندان وفای به عهد داشته و جانب عدالت را در تمام بخش‌های خود رعایت نماید، می‌توان شاهد تحقق عمل به حقوق شهروندی شد؛
- افزایش پارتی‌بازی و رشوه‌خواری که موجب فساد اداری شده و منجر به تضییع حقوق شهروندان می‌گردد؛
- افزایش بیکاری جوانان و افزایش خودکشی در سطح شهر که به بحرانی اجتماعی تبدیل شده است؛
- قطعی آب و برق شهرستان در مواقع متعدد از مصداق‌های عدم وفای به عهد دولت نسبت به شهروندان است، که با رفع این مشکل شاهد اعتماد به دولت و راه‌گشای مشارکت بیش‌ازپیش خواهیم بود؛
- مشکل فقر از مهم‌ترین مسائل در میان شهروندان است که باید دولت این مسأله را حل نماید؛
- مسأله پارتی‌بازی به عنوان مسأله‌ای جدی در شهر ایوان وجود دارد و دولت در این زمینه نظارت جدی ندارد؛

- ما در فصل تابستان همیشه با مشکل آلودگی هوا روبه رو هستیم که نشان از بی اهمیت خواندن این مشکل از طرف دولت است؛
- گرانی بنزین واقعاً بر شهروندان بی بضاعت فشار اقتصادی وارد می کند که باید توسط دولت حل شود؛
- در شهر ایوان هیچ گونه پارکینگی برای پارک خودروها وجود ندارد و خودروها به ناچار در کنار خیابان پارک می کنند و بعضی مواقع هم جریمه می شوند که باید شهرداری در این زمینه اقدام کند؛
- یارانه هایی که از طرف دولت پرداخت می شود باعث گرانی بسیاری شده است که پرداخت آن مسأله گرانی را جبران نمی کند؛
- بسیاری از تسهیلات بانکی عادلانه به شهروندان پرداخت نمی شود و رشوه خواری باعث می شود کسانی که نفوذ ندارند، از این تسهیلات بی بهره باشند؛
- کمبود امکانات بهداشتی در شهر ایوان باعث تضییع حقوق شهروندان شده است که وظایف دولت و ارگان های مربوطه را در قبال شهروندان بیشتر می کند؛
- شهر ایوان با کمبود پزشک متخصص روبه رو است که باید مسئولان در این زمینه اقدام نمایند؛
- بسیاری از جوانان با مدارک بالا در حال حاضر بیکار هستند.
- واقعاً دولت باید مسأله ی گرانی و تورم (که آسیب جدی به اقشار کم درآمد وارد می کند) را حل نماید؛
- خیلی از افراد بدون آزمون استخدامی وارد دستگاه ها می شوند که این مسأله باعث تضییع حقوق دیگران می شود و دولت مسئول رعایت این حقوق است؛
- برای پیگیری امور اداری باید زمان زیادی را صرف کرد؛
- بسیاری از کارمندان ادارات به منشور اخلاقی سازمان پایبند نیستند؛
- بسیاری از رانندگان در خیابان مقررات راهنمایی و رانندگی را رعایت نمی کنند و موجب تصادفات زیادی می شوند؛
- خیلی از شهروندان با ریختن نخاله و مصالح ساختمانی به داخل کوچه و خیابان موجب مسدود شدن خیابان و ایجاد مزاحمت برای دیگر شهروندان می شوند؛
- بعضی شهروندان در صف نانوایی حقوق همدیگر را رعایت نمی کنند.

نتیجه‌گیری

مشارکت و همکاری در زمینه‌ی آموزش حقوق شهروندی می‌تواند منشأ یادگیری و آگاهی در زمینه‌ی آموزش حقوق شهروندی باشد. شهروندانی که در شهر ایوان به عنوان کنش‌گر رابطه‌ی تعاملی با ادارات و سازمان‌ها برقرار می‌کنند نسبت به یادگیری آموزش‌هایی که از طرف آنان در زمینه‌ی حقوق شهروندی داده می‌شود، احساس تکلیف می‌کنند و آموزش حقوق شهروندی را یاد می‌گیرند. این آموزش‌ها در تمام سطوح هم به صورت رسمی به عنوان واحد درسی در مدارس و دانشگاه‌ها و هم به صورت غیررسمی در انجمن‌ها و نیز سایر نهادها و سازمان‌ها و... امکان‌پذیر است. رسانه‌ها نیز فرایندی از آگاه‌سازی شهروندان از حقوق شهروندی در شهر ایوان دارند. اگر شهروندان آن‌طور که باید به رسانه‌ها از جمله: تلویزیون، روزنامه، اینترنت و غیره اعتماد نمایند، می‌توان اذعان کرد که رسانه‌ها کارکرد مؤثری در آموزش حقوق شهروندی به شهروندان ایفا می‌کنند. آموزش حقوق شهروندی بین شهروندان ایوانی در چهار سطح مدرسه، دانشگاه، رسانه‌های جمعی و نیز مشارکت خود شهروندان قابل اجرا هست. در کنار آموزش حقوق شهروندی شهروندان از حقوق و مسئولیت‌های خود در ارتباط با یکدیگر و نیز در ارتباط با دولت آگاهی یابند و با توجه به سازوکارهای لازم جهت بسترسازی اعتماد متقابل شهروندان و دولت و نیز با یکدیگر به حقوق و مسئولیت‌های شهروندی در جامعه عمل کنند و رعایت حقوق دیگران را مهم تلقی نمایند تا حقوق شهروندی در جامعه محقق گردد.

پیشنهادها

- با توجه به یافته‌ها و از نگاه شهروندان مورد مطالعه می‌توان پیشنهادهایی به شرح زیر بیان نمود:
- مسئولان سازمان‌های دولتی در زمینه استخدام نیروی انسانی باید به قانون پایبند باشند و شایسته‌سالاری و دانش فردی را ملاک ارزش‌گذاری قرار دهند؛
- ایجاد فرصت‌های برابر و یکسان برای تمام افراد جامعه و جلوگیری از پارتی بازی؛
- ایجاد سازوکارهایی برای جلوگیری از مسأله خودکشی در شهر ایوان؛
- مبارزه با رشوه‌خواری در ادارات شهر ایوان؛
- افزایش پزشک متخصص در شهرستان با توجه به نیاز شهروندان؛
- اجرای عدالت در مورد تسهیلات اعطایی از طرف بانک‌ها به شهروندان؛
- جلوگیری از قطعی آب و برق در شهر؛
- برنامه ریزی برای رفع مشکل آلودگی هوای شهرستان و استان ایلام با توجه به همسایگی با کشور عراق؛
- احداث پارکینگ برای خودروها جهت از بین بردن مشکلات ترافیکی در داخل شهر؛

- تشدید نظارت دولت بر سازمان‌ها و ادارات شهرستان در مورد تبعیض میان شهروندان؛
- رعایت منشور اخلاقی در سازمان‌ها و ادارات شهرستان؛
- نظارت دولت بر فرایندهای استخدامی ادارات و سازمان‌ها برای استقرار نظام ضابطه‌مند به جای نظام رابطه‌گرا؛
- اصلاح سود بانکی با توجه به نظام بانکداری اسلامی (بانکداری بدون ربا)؛
- افزایش کنترل قیمت‌ها و تعادل در نوسانات قیمت کالاها انجام اصلاحات رفتاری نیروهای انتظامی با جوانان به صورتی که به جای رفتار سخت‌گیرانه، رفتاری پدرانه و تعاملی میان جوانان برقرار نماید؛
- ایجاد امکانات ازدواج آسان برای جوانان؛
- ساده نمودن روند پیگیری امور اداری؛
- ریشه کن کردن فقر با ایجاد تسهیلات اعطایی به افراد نیازمند و به کارگیری نیروی انسانی؛
- ایجاد اشتغال برای جوانان با توجه به حجم عظیم بیکاری متناسب با تخصص آنان.

پیشنهادهایی برای آموزش حقوق شهروندی

- آموزش حقوق شهروندی به عنوان واحد درسی در دوران اولیه‌ی زندگی از طرف نهادهایی چون آموزش و پرورش در مدارس و نیز تداوم آن به عنوان واحد درسی در دانشگاه‌ها؛
- در دستور کار قرار دادن آموزش حقوق شهروندی از طرف رسانه‌های جمعی همچون تلویزیون، رادیو، روزنامه، مجلات و غیره؛
- استفاده از فضای مجازی (اینترنت) در مورد آموزش حقوق شهروندی؛
- آموزش حقوق شهروندی به خانواده‌ها و والدین از طرف نهادهای ذی ربط؛
- افزایش امکانات آموزشی در خصوص حقوق شهروندی به شهروندان از طرف ارگان‌های مربوطه.

راه‌های افزایش مشارکت در بین شهروندان

- ایجاد فضای مشارکت شهروندان در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی از طرف دولت و شهروندان؛
- ایجاد روحیه‌ی مشارکت شهروندان با یکدیگر با اعمال سیاست‌گذاری‌های دولت؛
- بسترسازی دولت و نهادهای اجتماعی با شهروندان جهت ایجاد اعتمادسازی آنان که منجر به ایجاد مشارکت در جامعه می‌شود؛
- افزایش فضای تعاملی نیروی انتظامی با شهروندان به نحوی که منجر به اعتماد شهروندان و مشارکت آنان با نیروی انتظامی در زمینه‌های مختلف گردد؛

- ایجاد روحیه ی همکاری شهروندان با دولت و نهادها و سازمانها از طرف دولت.

پی نوشت

- [۱] این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان تفسیر شهروندان ایوان (استان ایلام) از رابطه ی حقوق شهروندی و سرمایه ی اجتماعی در سال ۱۳۹۱ است.
- [۲] شهر ایوان یکی از شهرهای پرجمعیت استان ایلام است که در شمال غربی مرکز استان قرار دارد.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

- اسکافی، مریم، (۱۳۸۷)، بررسی میزان آگاهی جوانان از حقوق و تکالیف شهروندی و عوامل مؤثر بر آن در شهر مشهد، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، بهار و تابستان.
- آشوری، داریوش، (۱۳۶۶)، فرهنگ اصطلاحات و مکاتب سیاسی، تهران: انتشارات سهروردی.
- السان، مصطفی، (۱۳۸۵)، حقوق شهروندی و توسعه پایدار، مجموعه مقالات علمی همایش حقوق شهروندی، دانشگاه آزاد اسلامی.
- ایمان، محمدتقی، (۱۳۸۸)، مبانی پارادایمی روش های تحقیق کمی و کیفی در علوم انسانی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- توسلی، غلامعباس، (۱۳۸۸)، نظریه های جامعه شناسی، تهران: انتشارات سمت.
- توسلی، غلامعباس و نجاتی حسینی، سید محمود، (۱۳۸۳)، «واقعیت شهروندی در ایران»، مجله جامعه شناسی ایران، دوره پنجم، شماره ۲.
- حسام، فرحناز، (۱۳۸۱)، «هویت شهروندی»، اندیشه و پژوهش، سال پنجم، شماره: ۵۱.
- خیری، رقیه، (۱۳۹۱)، «مردم به حقوق شهروندی خود آگاه نیستند»، روزنامه جوان.
- ریتزر، جورج، (۱۳۸۹)، نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه ی محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.
- شیانی، ملیحه، (۱۳۸۴)، «فقر، محرومیت و شهروندی در ایران»، فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره: ۱۸.
- (۱۳۸۵)، «شهروندی و رفاه اجتماعی»، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال هفتم، شماره: ۲۷.
- شیانی، ملیحه و داوود وندی، طاهره، (۱۳۸۹)، «تحلیلی بر میزان آگاهی از حقوق شهروندی در میان دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه آزاد اسلامی»، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره: ۵.

- صفری شالی، رضا، (۱۳۹۰)، راهنمای تدوین طرح تحقیق، تهران: انتشارات جامعه و فرهنگ.
- فلیک، اووه، (۱۳۸۷)، درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه‌ی هادی جلیلی، تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۷)، جامعه‌شناسی، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- لطفی، حیدر و دیگران، (۱۳۸۸)، «مدیریت شهری و جایگاه آن در ارتقای حقوق شهروندان»، فصلنامه علمی- پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره اول.
- محمدپور، احمد، (۱۳۸۹)، ضد روش: منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی، جلد ۱، چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- نجاتی حسینی، سید محمود، (۱۳۸۸)، «جامعه مدرن: شهروندی و مشارکت»، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۵.

(ب) منابع انگلیسی

- De la Paz, Gabriel(2008) Citizenship Identity and Social Inequality-
www.civiced.org/pdfs/delaPazGabriel
- Marshall, T.H. (1994). Citizenship and social class in B.S. turner & Hamilton, citizenship: critical concept. London: Roul ledge.
- Marshall, Thomas Humphrey.(1973). Class, Citizenship and social Development Westport Connecticut: Greenwood Press.
- Morgan D.L. and Kreuger R.A. (1993) 'When to use focus groups and why' in Morgan D.L. (Ed.) Successful Focus Groups. London: Sage.
- Nash, K(2009). Between Citizenship and Human Rights, Goldsmiths, University of London.
- Patton, M. Q. (2002). Qualitative Research and Evaluation Methods, (3rd edition), California: Sage Publications.

ج) منابع اینترنتی

- افشار، اسدالله، (۱۳۹۲)، تاریخچه حاکمیت، قانون اساسی و حقوق شهروندی در ایران، موجود در: <http://www.tabnak.ir/fa/news/> ۴۳۲/۷۱، دسترسی در خرداد ماه.
- شریتیان، محمدحسن، (۱۳۹۰)، مطالعه نقش و ابعاد آموزش شهروندی، موجود در: <http://athir.blogfa.com/post.aspx.۳۶۹۰>، دسترسی در خرداد ماه.
- مرادی، سهیل، (۱۳۹۱)، فرهنگ شهروندی، موجود در: <http://shahrkhob.blogfa.com/category/>
- همتی، شهرزاد، (۱۳۹۱)، از حقوق شهروندی خود چه می‌دانیم؟، موجود در www.basharnews.com دسترسی در فروردین ۱۳۹۲.

Interpretation of the Citizens of Eyvan of the Citizenship Rights

Seyyed Mahmoud Nejati Hoseini *

Maysam Ghodsi **

Abstract

The concept of citizenship rights is an amalgamation of citizenship duties and responsibilities. It is also an essential factor in the development of social wellbeing. This study aims at interpreting the citizenship rights among Eyvan citizens in Ilam province. The methodology of current study is qualitative and in order to collect data, sampling and deep interviews were used. The study was conducted on 50 persons of Eyvan citizens who were divided into various groups of school students, university students, employees, experts and workers and each group consisted of 10 persons. The results were recorded, transcribed and analyzed according to open, axial and optional coding. The findings indicate that the extent of awareness of citizenship rights is too low due to low social participation and confidence. Considering civil rights, the participants criticized the government and referred to nepotism and bribery as factors leading to breaking civil rights.

Key words: teaching citizenship rights, awareness of citizenship rights, commitment to the citizenship rights, participation, focus groups

* PhD in Sociology, PhD in Political Philosophy, Research Academic member Tehran University

** M.A of Sociology, University lecturer and Corresponding Author